

ÈTICA I CAPITALISME

Teresa Forcades i Vila

Berlín, maig 2013

En la meva intervenció, em proposo fer una crítica ètica al capitalisme, dividida en tres parts:

1. la fal·làcia de la llibertat capitalista
2. l'objectiu del màxim benefici econòmic
3. la crítica marxista a la plusvàlua i l'explotació del treballador

Abans de començar-la, però, un aclariment.

Aclareixo d'entrada que, així com estic en contra del capitalisme com a sistema socio-econòmic per les raons que oferiré a continuació, no estic en contra de la iniciativa privada, ni de la idea d'emprenedoria ni de les empresàries i empresaris. El que trobo mancat d'ètica és l'empresa capitalista, no l'empresa en general, ni el negoci, ni el mercat ni la iniciativa privada. Jo vinc de la tradició cristiana. Aquesta tradició considera que les persones hem estat fetes a imatge de Déu i tenim una dignitat personal que passa per ser desenrotllar els propis talents en el món, segons el propi criteri. Jo sóc anti-capitalista, però la meva societat ideal no té res a veure amb una societat controlada per un comitè central del tipus que sigui. Jo no vull que un comitè central em digui el que he de fer. Jo vull una societat on tothom sigui màximament lliure de fer el que li sembli convenient, i això inclou per descomptat la vida privada, però també l'àmbit públic, l'àmbit laboral. Déu a donat a cadascuna uns talents que són peculiars i ningú sinó jo ha de prendre responsabilitat per desenrotllar-los en el món. Aquesta noció de *treball* com a 'desenrotllament personal' està lligada a la noció de dignitat de la persona. El treball no és una mena d'esclavatge o de peatge que hem de pagar per aconseguir el sou a fi de mes. És la tasca que ens realitza com a persones, ens fa ser co-creadores, col·laboradores amb Déu en una Creació que està inacabada i precisa de la nostra participació. Embellir el món, fer-lo més habitable, mostrar-ne les possibilitats tècniques, explorar-lo, forma part de la nostra realització humana i és indissociable de la nostra dignitat.

Jo sóc monja benedictina. Al meu monestir – com a tots els monestirs benedictins tant de dones com de barons – ens regim per una Regla que es coneix amb el nom de Regla de Sant Benet. Què diu aquesta Regla? Que les monges hem de viure de renda? No! Diu que treballem per guanyar-nos la vida. Ora et labora. I, de què hem de treballar? Diu que plantem patates. Ja ho fem. I enciams. També ho fem. Però també diu que podem tenir algun taller artesanal. Al meu monestir tenim un taller de ceràmica. Fem ceràmica i després la venem en una petita botiga al monestir mateix. També agafem encàrrecs i venem per internet. Així que som empresàries. Tenim una empresa familiar on col·laborem totes les monges. La Regla de St. Benet és del s. VI, d'una època molt anterior al capitalisme, però ja surt la iniciativa privada i surt el negoci. Per exemple, sant Benet diu que els monjos vigilin de no vendre els seus productes a un preu massa baix perquè podrien fer competència deslleial i rebentar el mercat. A la visió de sant Benet hi ha, doncs, mercat, hi ha diners, hi ha compra-venda i hi ha iniciativa privada ... però no hi ha capitalisme. Per a mi aquesta és una distinció fonamental. Crec que un país, sigui quin sigui – i Catalunya és un molt bon exemple en aquest sentit – no es pot

sostenir, no té futur, sense la iniciativa privada: les persones tenim talents diferents i aquests no es poden ofegar ni controlar, s'han de potenciar, que cadascú es senti lliure d'expressar-los com li sembli oportú i de tenir iniciativa.

Aclarit això, passo als tres punts de la meva crítica ètica al sistema capitalista.

1. La fal·làcia de la llibertat capitalista

És habitual que es parli del capitalisme com si fos el sistema socio-econòmic que més estima i defensa el valor humà fonamental de la llibertat. Se'n parla com si la situació fos la següent (jo no crec que aquest sigui el cas, però ho exposaré a continuació per després fer-ne la crítica): es diu que hi ha dos valors humans fonamentals rellevants per a la discussió política que són la *llibertat* i la *igualtat*; l'ideal seria que poguéssim organitzar-nos econòmicament i política de manera que ambdós valors – tant la *llibertat* com la *igualtat* – fossin potenciats al màxim, però malauradament – se'ns diu – això no és possible. No és possible tenir una potenciació màxima del valor fonamental de la *llibertat* i, alhora, de la *igualtat*. S'ha d'escollir quin dels dos valors s'ha de sacrificar, no de forma completa, però sí en part. D'aquest plantejament – que estic exposant, però que no comparteixo – en surt la dicotomia següent:

- hi hauria un sistema socio-econòmic que, davant la impossibilitat de tenir alhora un màxim de *llibertat* i un màxim d'*igualtat*, opta per preservar el màxim de *llibertat* i sacrificar parcialment la *igualtat*; aquest sistema seria el capitalisme
- hi hauria un altre sistema socio-econòmic que, davant de la impossibilitat de tenir alhora un màxim de *llibertat* i un màxim d'*igualtat*, opta per preservar el màxim d'*igualtat* i sacrificar parcialment la llibertat; aquest sistema seria el socialisme o el comunisme

Considero que aquest plantejament és fals perquè separa la llibertat de la igualtat i aquests valors no es poden separar. No hi ha llibertat veritable sense igualtat i no hi ha igualtat veritable sense llibertat. Si el capitalisme fos l'adalió de la llibertat, jo seria capitalista, perquè per a mi la llibertat és un valor que no es pot comprometre. Jo vull un sistema que porti la llibertat al màxim. La de tothom, no la d'uns quants. El capitalisme això no ho fa. Per això el primer punt de la meva crítica ètica al capitalisme és 'la fal·làcia de la llibertat capitalista'. El desenrotllaré en dues parts: una més teòrica i una més pràctica, amb exemples concrets.

La part teòrica: hi ha una definició de llibertat que potser totes hem fet servir en algun moment i que pot ser que ens sembli força raonable. És aquesta: 'la meua llibertat acaba on comença la teua'. Ja es comprèn que el que aquesta definició destaca és la necessitat de respectar l'altra persona, però la definició en si implica una cosa molt perillosa: si la meua llibertat acaba on comença la teua, en cas que jo vulgui ampliar els meus marges de llibertat, tu hauràs de reduir o, com a mínim, desplaçar els teus. Aquesta és una visió territorial, competitiva, de la llibertat. Una visió de la llibertat que ens fa rivals les unes de les altres. Hi ha hagut a la història alguna altra manera de parlar de la llibertat? Està clar que la tradició cristiana en parla de forma diferent, però ara no vull citar la tradició cristiana sinó la tradició anarquista. La tradició anarquista té una frase famosa que diu: 'Jo no seré lliure fins que totes no siguem lliures'. Ah! Aquesta visió de la llibertat és una

mica diferent. De fet, és completament diferent de la visió territorial/competitiva. Segons la tradició anarquista la meua llibertat i la teua, lluny de competir, es potencien l'una a l'altra i jo no puc concebre la meua llibertat sense tu. En lloc de competència, sinèrgia i cooperació. Una mica diferent, no?

Encara hi ha una altra visió de la llibertat que m'agradaria destacar. Rosa Luxemburg, fundadora del partit comunista alemany, deia: 'La llibertat és sempre llibertat de qui pensa diferent'. És a dir, que la mesura de la meua llibertat és la mesura de la capacitat que tinc d'acollir a qui no pensa com jo. Interessant! El món i la societat, el tipus de convivència que sorgeix d'aquestes definicions i nocions de llibertat és molt diferent.

Passo a la part pràctica. Des de l'inici de la industrialització, el sistema capitalista no s'ha caracteritzat per l'absència de regulació per part de l'estat – que és el que teòricament defensen els teòrics capitalistes –, sinó per un tipus de regulació molt particular: la regulació, les lleis, que afavoreixen els interessos econòmics d'uns pocs en contra de les necessitats de la majoria. El capitalisme pràctic, tal com el coneixem, s'ha basat en la connivència entre el poder econòmic i el poder polític, millor dit, en el domini del poder polític per part del poder econòmic. Ja a l'inici de la industrialització es va viure el que es coneix amb el nom de 'fase proteccionista' del desenrotllament capitalista. En aquesta fase, es passaven lleis que afavorien determinats industrials (ex. la indústria del cotó o la del carbó), es posaven taxes a les duanes que evitaven la competència desfavorable de determinats productes, es feia servir el poder polític per protegir els interessos de determinats industrials dient que el bé del país s'identificava amb aquests interessos. Ah, sí? I, què passava, mentre, amb les treballadores i els treballadors? Quina mena de jornada laboral tenien? Tenien vacances pagades? Tenien seguretat en el lloc de treball? Tenien assegurança mèdica? Què passava quan tenien un accident? Es permetia el treball infantil? I en quines condicions? Hi havia permís per baixa maternal? ...

Per què no es regulava tot això? Per què no es considerava que tot això eren 'interessos generals' del país i en canvi sí que es regulava i es considerava 'd'interès general' la defensa dels beneficis privats d'uns pocs industrials? Per què actuaven les forces repressores de l'estat contra els treballadors que reclamaven millors condicions de treball? Eren les forces de l'estat, és a dir, de tots? ... o bé eren – i són – les forces repressores d'una minoria privilegiada contra una majoria que pateix? Tot això es regula amb lleis i amb reglaments que castiguen determinades actuacions i en protegeixen o fins i tot en subvencionen d'altres. No és cert que el capitalisme no reguli. No és cert que sigui 'lliure'. Regula, i molt. Però regula en una direcció molt particular: per afavorir els interessos econòmics d'uns pocs en detriment de les necessitats de la majoria.

He posat un exemple del inici del capitalisme; ara posaré un exemple actual.

Al 2009 es va declarar la pandèmia de la grip A amb nivell 6, és a dir, nivell d'alerta màxima. Es va dir que la situació era gravíssima i es va parlar de la possibilitat que hi haguessin milions de morts. Es va dir que era fonamental que tota la població mundial es vacunés. Com molts sabeu, jo no vaig estar d'acord amb la declaració de pandèmia de nivell 6 perquè – després d'estudiar el tema amb deteniment --, em va semblar que no hi havia base científica per declarar la pandèmia, ja que la grip A era no només no era més perillosa que la grip de cada any, sinó que fins i tot era més benigne. Però ara no vull parlar d'això. Vull posar-me en la tessitura de les autoritats governamentals i de les agències reguladores (com la OMS, l'organització mundial de la salut), que sí que van

considerar que l'alarma era màxima i el perill de tragèdia mundial era real. Doncs bé, la pregunta és, per què van donar aquests governs i aquestes agències (poder polític) a quatre companyies farmacèutiques la patent en exclusiva de la comercialització de les vacunes pandèmiques de la grip A? En un cas tan greu (gravetat màxima) com deien que teníem, per què no van posar tots els laboratoris del país a fabricar ràpidament la vacuna? Potser recordareu que hi va haver unes setmanes on la notícia era que potser no hi hauria vacuna per a tothom: estem en alarma sanitària màxima, hi ha vacuna i posem en risc la vida de milions de persones perquè no volem danyar els interessos comercials de quatre companyies privades?

Quina mena de poder polític és aquest? Al servei de quins interessos?

Però hi ha més. Aquestes companyies, aprofitant que tenien la patent en exclusiva, van encarir el preu de la vacuna pandèmica. Per què ho van permetre els governs? Per què van actuar per evitar que es pogués fabricar vacuna genèrica (van defensar els interessos privats de quatre industrials) i no van actuar per evitar que es posés a risc la vida de milions de persones (no van actuar a favor de les necessitats de la majoria?).

Encara hi ha més. Com que tenien la patent en exclusiva i no donaven l'abast a fabricar la vacuna per a tota la població mundial, aquestes quatre companyies farmacèutiques van modificar la composició de la vacuna: van disminuir la quantitat d'antigen (que és la part que costa més de produir) i van augmentar la proporció d'adjuvant. Com que això era nou, van demanar als governs que signessin una clàusula que deia que en cas que la vacuna provoqués efectes secundaris no-previstos, la companyia farmacèutica quedava lliure de tota responsabilitat. Amb l'única excepció de Polònia, els governs ho van signar. Això no és regular? On és la 'llibertat' capitalista? On és el risc de l'empresari capitalista? On és el sentit de responsabilitat? Tot teoria. A la pràctica: visca la regulació per protegir els propis interessos i per evitar que la majoria de la població defensi els seus drets.

Això és el que vull dir quan parlo de 'la fal·làcia de la llibertat capitalista': sí que hi ha lleis reguladores del mercat en el capitalisme i sempre n'hi ha hagut.

2. L'objectiu del màxim benefici econòmic

El sistema capitalista considera que la millor manera d'estimular la productivitat i l'activitat econòmica d'un país és animar a cada persona a cercar el màxim benefici econòmic per a ella mateixa. Sembla clar que tothom desitgi que l'activitat laboral que dugui a terme sigui suficient per a que es pugui guanyar la vida amb dignitat. Això em sembla un objectiu perfectament vàlid, bo i comprensible. Preocupar-te perquè la teva empresa tingui guanysem sembla una responsabilitat bàsica de tota empresària. Ara bé, una cosa és 'procurar tenir guanys (en lloc de pèrdues)' i una altra molt diferent és 'procurar tenir el màxim benefici'. Procurar el màxim benefici significa que si un empresari capitalista veu una possibilitat de guanyar més diners ha de fer els possibles per aconseguir fer-la realitat. 'Procurar el màxim benefici' estimula una característica que les persones certament tenim que es diu 'la gasiveria' o 'l'avarícia'. És veritat que totes tenim la possibilitat de comportar-nos de forma avara i de desitjar voler acumular més i més diners, però una cosa és reconèixer que aquesta tendència a l'acumulació existeix i una altra de molt diferent és muntar tot un sistema socio-econòmic destinat a estimular-la, a potenciar-la, a fer que cada vegada hi hagi més persones que tinguin

l'avarícia com a motivació per a realitzar la seva activitat laboral. Jo crec que la majoria de les persones no tenen l'acumulació de diners com a objectiu primordial de la seva activitat laboral. Crec que – un cop es tenen les necessitats bàsiques cobertes -- , hi ha altres valors que per a la majoria de persones són molt més importants que 'el màxim benefici econòmic'. Per exemple: el reconeixement per part de d'altres persones. Una empresària pot estar motivada per fer un producte que faci que la gent estigui contenta, però no perquè així en vendrà més sinó perquè li agrada pensar i sentir que amb la seva feina li alegra la vida a la gent. Una altra pot estar motivada pel fet de ser útil: pot ser que fer un producte útil redundi en un major benefici econòmic, però també pot ser que no. Per exemple: la gent estaria molt contenta i seria una cosa molt útil que les impressores no s'espatllessin més o menys al cap de 10.000 fulls impresos. Això seria molt útil i faria a la gent molt feliç. Però si les impressores imprimessin més de 10.000 fulls sense espatllar-se, les empreses que venen impressores farien menys negoci perquè no se'n vendrien tantes. Imaginem que imprimessin sense espatllar-se 20.000 fulls en lloc de 10.000: les impressores durarien el doble i (en igualtat de condicions) les vendes es reduirien a la meitat. Amb aquest exemple arribem a un tema que considero clau a l'hora de criticar el sistema capitalista des del punt de vista ètic: és el tema de l'obsolescència programada. Avui en dia, les empreses capitalistes fabriquen els seus productes no perquè siguin el màxim de bons possible, sinó perquè es trenquin quan abans millor, de manera que el comprador es vegi obligat a comprar un producte nou. L'obsolescència programada és un problema real i és un dels principals responsables de les piles de deixalles que s'han acumulat de forma tan progressiva i accelerada que han superat avui amb escreix la capacitat d'absorbir i reciclar aquests residus que té la natura. Això és un sistema de productivitat racional? Fer les coses malament perquè es trenquin i així poder guanyar més diners? Aquesta és la millor manera d'estimular l'activitat econòmica d'un país?

A part de voler que la gent estigui contenta o de tenir l'íntima satisfacció – que no està renyida amb el reconeixement públic – de saber que la teva empresa fabrica un producte útil i bo, hi ha moltes altres motivacions possibles per a un empresari no-capitalista. Per exemple, difondre un producte pioner que ha esta una invenció pròpia o la invenció d'un amic proper o d'algú a qui crec que val la pena promocionar. Expressar la pròpia creativitat o ajudar a algú altre a fer-ho no està renyit amb obtenir guanys i tirar endavant una empresa viable i sostenible, però sí que està renyit amb pensar la teva empresa únicament o primordialment en funció dels guanys. El capitalisme no estimula sinó que ofega la creativitat. Conec de primera mà l'exemple de les companyies farmacèutiques, que es troben en una gran crisi d'innovació perquè privilegien els guanys econòmics multimilionaris per sobre del servei a les persones malaltes.

Tant des del punt de vista estrictament ètic com des del punt de vista pràctic, em sembla clar que el capitalisme no és el millor sistema d'organització socio-econòmica: des del punt de vista estrictament ètic perquè estimula un vici (l'avarícia) en lloc d'estimular una virtut (ex. voler ser útil als propis conciutadans, voler fer-los un bé); des del punt de vista pràctic, perquè ha provocat el fenomen de l'obsolescència programada, tan estès avui en dia, que gairebé trobem normal que els coses avui 'no durin tant com abans' i es trenquin abans i siguin de més mala qualitat. Això és progrés?

Per no parlar de les carreteres o de les obres públiques o privades que es programen malament per tal d'obtenir després un benefici econòmic extra quan s'han de remodelar o tornar a fer. A Catalunya tenim l'exemple de l'eix transversal: quan es va dissenyar ja

se sabia que dos carrils serien insuficients per a absorbir el tràfic previst. Malgrat això, se'n van fer només dos en lloc dels quatre que haurien calgut. Uns anys més tard – i després que hi hagi hagut diversos accidents mortals pels avançaments en el carril de direcció contrària – s'ha decidit refer l'obra i ampliar l'Eix als quatre carrils que haurien d'haver estat construïts en primer lloc. Si l'objectiu és el màxim benefici econòmic, tant els enginyers que han fet el disseny de dos carrils i després l'han hagut d'ampliar, com la constructora, hi han guanyat diners. Èticament deplorable.

Quan vaig parlar del tema del màxim benefici econòmic davant d'un amic economista, aquest em va dir que estava passada de moda perquè avui dia del 'màxim benefici econòmic' ja no se'n parla. El motiu és de tipus pràctic: com se sap en una empresa que al cap de l'any, quan es fa el balanç, s'ha assolit el 'màxim benefici econòmic'? Posem per cas, una gran empresa multinacional capitalista que té centenars d'accionistes. Aquests accionistes tenen dret a exigir al cap de l'any al gerent de l'empresa que els demostrï que ha obtingut per a les seves accions 'el màxim benefici econòmic'. Però, com ho poden saber si ha estat així o no?

Per poder avaluar si l'objectiu de l'empresa ha estat assolit o no, en lloc del 'màxim benefici' es parla avui en l'àmbit capitalista d'un concepte equivalent que és el 'cost d'oportunitat'. Com es mesura el 'cost d'oportunitat'? L'accionista té dret a exigir al gerent de l'empresa que li demostrï a final d'any que el benefici que li han generat les seves accions és igual o superior al que hauria obtingut si l'empresa en lloc de tenir la seu o les fàbriques a, posem per cas, Catalunya, les tingués al país del món on els costos laborals són més baixos, és a dir, al país del món que té menys drets laborals i mediambientals: allà on els treballadors tenen la jornada laboral més llarga pel sou més baix, no tenen vacances pagades, no tenen assegurança mèdica, no tenen baixa maternal ...; allà on es permet el treball infantil en condicions d'explotació; allà on les deixalles es vessen al medi ambient sense control. 'El cost d'oportunitat' genera una competitivitat perversa a la baixa pel que fa als drets laborals: no totes les empreses marxen al Vietnam (o al país on els costos de producció siguin més barats) perquè si els clients són catalans, els costos de transport des del Vietnam dels productes poden encarir-lo en relació a la seva producció al territori català. Però la idea és aquesta: si es demostra que resulta més econòmic traslladar l'empresa al Vietnam, això és el que cal fer, sense tenir d'altres consideracions en compte, sense que importi, per exemple, que sigui una empresa que dóna beneficis pels seus accionistes i que dóna feina; sense que importi que al Vietnam (o al país que sigui) sigui una dictadura i no respecti les llibertats del poble ni els drets dels treballadors. L'empresa es deslocalitza i punt. Jo no vull un món on aquesta sigui la norma, un món on sigui legal fer això. Per això sóc anti-capitalista.

3. La crítica marxista a la plusvàlua i l'explotació del treballador

Aquest punt l'explicaré amb un exemple: imagineu-vos que jo sóc una empresària capitalista i que faig un contracte laboral a algú de vosaltres. Imagineu-vos que, en virtut de la relació laboral que hem establert, jo guanyo amb la vostra feina 1.000 euros al dia i a vosaltres us pago de salari 1 euro al dia. Això, en el context capitalista, no és cap vergonya. Això és una cosa positiva. Està ben vist. És més, l'incentiu, la motivació seria a veure si l'any vinent aconseguixo guanyar 2.000 euros amb la teva feina i a tu pagar-te'n només mig, en lloc d'1. Aquest tipus de relació laboral és una indignitat, és una

explotació. Però en el capitalisme no només és acceptable sinó que és desitjable. Si fes això, els capitalistes em felicitarien i em dirien que sóc una bona empresària.

Potser algú pensa que aquest exemple és molt exagerat. Que serveix per il·lustrar la idea de fons, però que no hi ha ningú que pagui 1 euro al treballador i amb la seva feina en guanyi 1.000. Cal deixar clar que aquest exemple no és inventat. Hi ha empreses que operen amb aquest tipus de relacions laborals. L'exemple el vaig treure d'una anècdota real que vaig viure l'any 2004 i que ara explicaré.

L'any 2004 jo em trobava a Roma fent de traductora del congrés d'abats benedictins. Els abats benedictins de tot el món es troben a Roma un cop cada quatre anys i aquell any m'havien demanat, juntament amb d'altres persones, la majoria monjos o monges benedictines, que cobrés els servei de traducció simultània. Em va tocar traure la ponència d'un senyor alemany que era un ex-directiu del Deutsche Bank. Potser alguns us preguntareu, què hi feia un ex-directiu del Deutsche Bank fent una ponència al congrés dels abats? L'explicació és que la persona que tenia l'any 2004 el càrrec d'abat primat (és a dir, el qui representa la unitat de tots els abats benedictins del món), era un senyor també alemany que de petit havia anat a l'escola amb aquest altre senyor ex-directiu del Deutsche Bank. L'amistat personal des de la infantesa va fer que l'abat primat considerés que el seu amic podia ser un bon candidat per posar al dia al conjunt dels abats benedictins del món en qüestions de política econòmica i ètica empresarial. Doncs bé, aquest ex-directiu del Deutsche Bank va dir: 'Algunes persones consideren que els capitalistes som poc ètics perquè anem a un país del tercer món i fem un contracte laboral a les persones en virtut del qual nosaltres guanyem 1.000 euros i en paguem només 1. N'hi ha que diuen que això no és ètic. Però s'equivoquen'. Aquí va fer una pausa estratègica perquè tothom pogués ponderar la importància del que anava a dir després. 'S'equivoquen', va continuar, 'perquè la pregunta decisiva per saber si el nostre comportament empresarial és ètic o no, no és la de saber quant guanyem i quant paguem de sou. La pregunta decisiva per saber si la nostra actuació empresarial és ètica és la següent: Quant guanyava aquesta persona abans que jo li fes el contracte laboral? Si la persona guanyava 10 i ara, per culpa del meu contracte, només en guanya 1, el que he fet no és ètic. Però si la persona, com és el cas en molts països del tercer món, abans que la meua empresa arribés al seu país i abans que jo li fes el contracte, no guanyava res i es moria de gana, aleshores és clar que és ètic que li pagui 1 euro! És ètic i encara m'hauria de donar les gràcies.'

Jo no vull un sistema econòmic que permeti això. No vull un sistema econòmic que incentivi això. Això que he explicat amb aquesta anècdota és un dels aspectes de la crítica marxista de la plusvàlua. La plusvàlua seria aquest benefici que l'empresari obté no pas venent el producte per sobre del preu de cost (aquest marge de guany és legítim i és inevitable si vols viure del comerç), sinó el benefici que l'empresari obté perquè al treballador li paga menys del que li correspon; el benefici que l'empresari obté perquè estafa al treballador, perquè l'explota.

Però la crítica marxista a la plusvàlua va més enllà de l'aspecte quantitatiu. No es tracta només de criticar com a contrari a l'ètica el fet de guanyar 1000 i pagar-ne 1, com si el problema fos quantitatiu. És molt més que això. El problema és que la meua capacitat de treball no és una mercaderia i no pot ser tractada com a tal. La meua capacitat de treball és indissociable de la meua dignitat com a persona. Comprar o vendre la capacitat de treball o la força de treball d'una persona és contrari a l'ètica. En el món que jo desitjo,

sempre que dues persones treballen juntes, la relació és del col·laboració. Col·laborar no vol dir necessàriament que totes dues cobrin igual o s'enduguin els mateixos beneficis. Si una treballa més que l'altra pot estar bé que una s'endugui més beneficis que l'altra. Si una posa el local i la llum pot estar bé que recuperi allò que ha invertit. Però el que no està bé és que el treball conjunt produeixi uns beneficis que siguin en exclusiva per a un dels dos. Un cop s'han cobert els costos de producció i les despeses necessàries per viure, el que queda són beneficis nets. Si dues persones han treballat juntes, per què els beneficis nets han de ser només per a una d'elles?

Aquesta és la base de la noció d'explotació marxista: l'explotació és indigne no per motius quantitativs sinó de manera intrínseca. L'explotació ofèn la dignitat de la persona.

Fins aquí, la meva crítica ètica en tres punts al capitalisme. En l'actual crisi econòmica de l'Estat Espanyol hi ha veus que clamen per una reversió de les retallades i un retorn a la situació prèvia al 2007. Estic d'acord que això alleugeriria la situació dramàtica que ara viuen moltes famílies que han travessat el llindar de pobresa i corren risc d'exclusió social. Però el que jo plantejo va més enllà: es tracta de denunciar el dèficit ètic de l'actual sistema econòmic per tal de fer les passes necessàries per substituir-lo per un altre ordenament socio-econòmic que en lloc de permetre i incentivar que els interessos econòmics d'uns pocs passin per davant de les necessitats de la majoria, posi les necessitats de la majoria al centre i no permeti que els més vulnerables siguin sistemàticament i legalment explotats.
